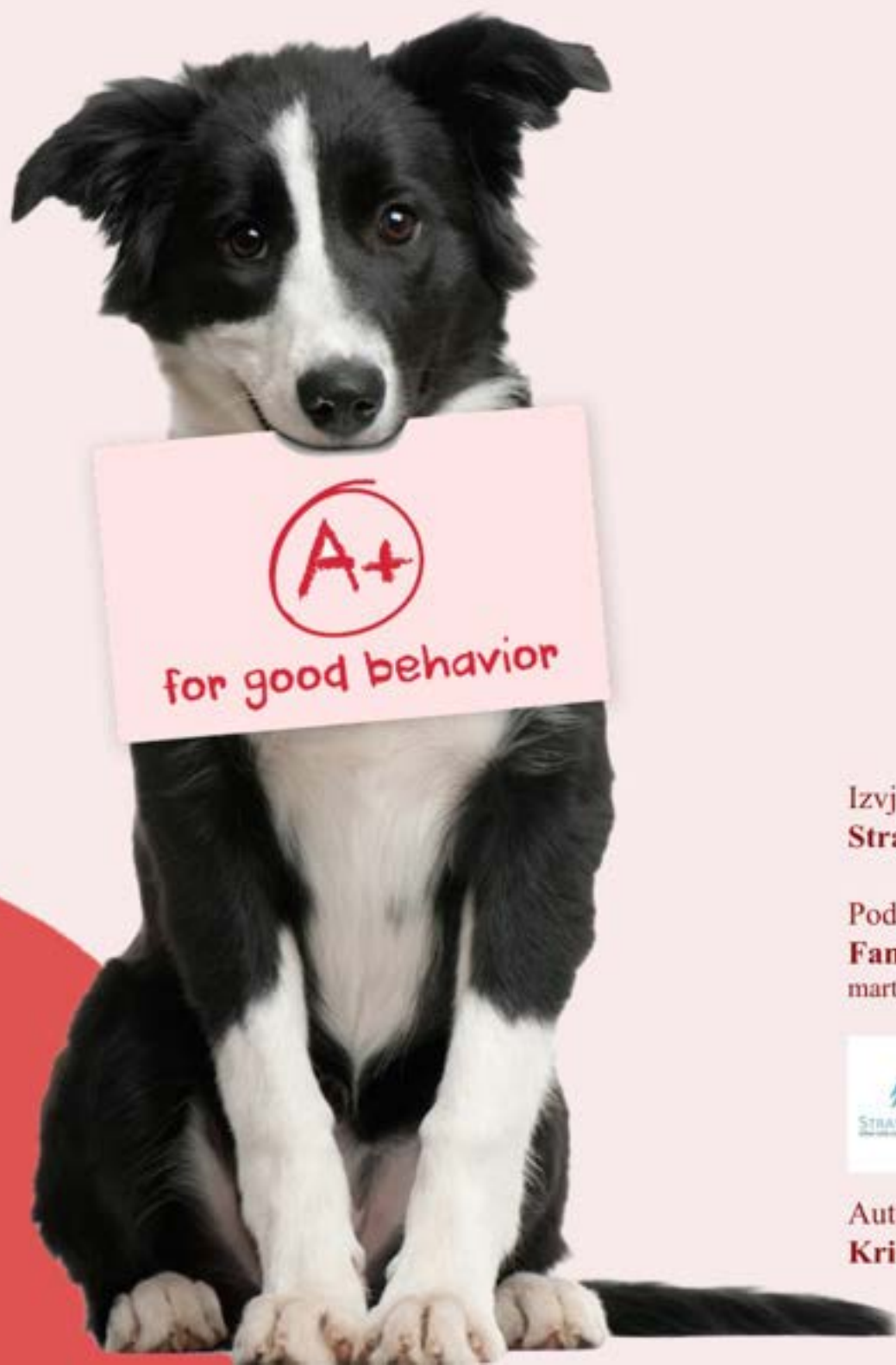


Život uličnih pasa u Nikšiću



Izvještaj finansirala
StrayCoCo Fondacija

Podržala
Family Vet ambulanta
mart 2021.



Autor:
Kristina Ognjenović

Život uličnih pasa u Nikšiću

Izveštaj finansirala: StrayCoCo Fondacija

Podržala: Family Vet ambulanta

Autor: Kristina Ognjenović

Dizajn: Kristina Ognjenović

Slike: Kristina Ognjenović

Revident: Helen Wormser

Posebna zahvalnica:
Mariani Bulajić i Aleksandri Krivokapić

Sadržaj

- 4. Nikšić / Crna Gora
- 7. Zakoni koji se odnose na dobrobit pasa u Crnoj Gori
- 14. Opštinsko sklonište za pse (azil)
- 20. CNVR i Family Vet ambulanta Nikšić
- 22. Štenci bačeni kao smeće!
- 23. Privremeni centar za oporavak (TTC) Nikšić, TCC - StrayCoCo
- 24. Mišljenje građana (anketa)
- 32. Život pasa lualica u Nikšiću prije CNVR projekta
- 34. Život uličnih pasa koji su prošli kroz CNVR projekat
- 36. Statistika
- 37. Zaključak

Nikšić / Crna Gora

Opština Nikšić obuhvata centralni i zapadni dio Crne Gore sa površinom od 2.065 km², što je čini po površini najvećom opštinom u Crnoj Gori. U Nikšiću živi oko 72.000 stanovnika raspoređenih u 110 naseljenih mjesta, pa je prema tome Nikšić drugi najveći grad po populaciji, odmah poslije glavnog grada Podgorice.



U Nikšiću su psi nekad držani namjenski, imali su ulogu u društvu, bili su bolje tretirani i njihove potrebe su više poštovane. Danas je situacija potpuno drugačija.

Pas rijetko ima zauvijek dom, napušta se kada više nije potreban, kada je bolestan ili star. U našoj državi, odgovorno vlasništvo nad psima još uvijek nije razvijeno.

U seoskim mjestima, psi svoj život provode na lancu, ne mogu trčati onako kako odgovara njihovoj prirodi. A kada jednom ne izvrše svoj čuvarski zadatak, bivaju odbačeni kao smeće.

Ljudi kupuju psa, a da nijesu svjesni odgovornosti i obaveza koje su neophodne za njegovo dobro- hrana i veterinarski troškovi, koje moraju očekivati. Misle da je u određenom trenutku lijepo imati psa ili ga koriste kao rasonodu za djecu. I nakon kratkog vremenskog perioda napuštaju svog psa. A društvo mora da pati zbog previše gladnih pasa lutalica.



Gradani napuštaju pse i kad od njega više nemaju koristi, kada se razboli ili kada je previše star.

U Nikšiću veliki broj vlasničkih pasa završi na ulici. Tako da u ovom gradu postoji na hiljade napuštenih pasa, a taj broj raste, jer se oni nekontrolisano razmnožavaju. 90% napuštenih pasa su ženke kod kojih je došlo do neželjenih parenja i koje su u visokoj skotnosti izbačene na ulicu. Takve ženke se kote na ulici, podižu svoja legla i dolazi do povećanog broja pasa na ulicama grada Nikšića. Zbog velikog broja neodgovornih vlasnika, koji ne sterilizuju ili ne kastriraju svoje pse, dolazi do neželjenih parenja, pa veliki broj štenaca biva odbačen.



Ono što je važno, a ne postoji u Crnoj Gori, jeste edukacija građana, a posebno djece. Trebalo bi još od najranije dobi djecu učiti o prirodi pasa i o njihovim potrebama, kao i o odnosu djece prema psima.

U Nikšiću postoji NVO „Nikšićko udruženje za zaštitu životinja” i „Korina Animals”.

Ove dvije organizacije su jedine koje se bore za bolji položaj pasa lualica u ovom gradu.

Nikšićko udruženje za zaštitu životinja ima svega tri člana, ali postoji i mali broj volontera koji im pomaže. Zbog nedostatka materijalnih sredstava, zbog toga što nemaju adekvatan prostor gdje bi zbrinuli ugrožene pse, ali i zbog nedostatka svih ostalih sredstava, ova organizacija nije mogla da pomogne svim ugroženim psima sa ulice.

Udruženje za zaštitu životinja pomaže psima koliko je u njihovim mogućnostima.

Korina Animals, bori se za sprovođenje zakonskih regulativa koje postoje u Crnoj Gori, kao i za dopunu i izmjenu nekih zakona koje su neophodne u Crnogorskom Zakoniku.



Zakoni koji se odnose na dobrobit pasa u Crnoj Gori



Napušteni psi u Crnoj Gori;

U Crnoj Gori postoje zakoni koji se odnose na dobrobit pasa, ali se oni ne sprovode na pravi način. Položaj pasa lualica u ovom gradu, ali i u cijeloj državi, je veoma loš. Veliki broj građana nije dobronamjerno nastrojen prema njima, pa se neki usude i da ih otuju. Trovanje pasa u Crnoj Gori je često, a zbog toga još niko nije odgovarao.

Bez obzira na Krivični zakonik Crne Gore, konkretno na član 309, stav 1, koji glasi:

“Ko kršeći propise ubije, povrijedi ili muči životinju, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine.”

U Nikšiću se psi najčešće ubijaju, tako što se masovno truju. Postoji veliki broj otrovanih pasa u ovom gradu, ali niko nije kažnjen. Uprkos tome što su građani podnosili prijave, proces nikada do kraja nije sproveden, niti je neko od građana Nikšića krivično odgovarao.



U Podgorici se desio slučaj trovanja vlasničkog psa, za koji postoji dokaz. Iako postoji snimak nadzorne kamere, gdje se jasno vidi kako komšinica vlasnika psa, daje otrov psu koji se nalazio u dvorištu, ona nije kažnjena kako zakon nalaže. Počinilac djela je kažnjen uslovno, ali ne i pravosnažno.

U Podgorici se desio slučaj vješanja gravidne kuje, zbog čega je počinilac osuđen na 240 sati društveno-korisnog rada.

U Baru se desilo da je vlasnički pas, starosti 5 mjeseci, upucan od strane komšije, a zatim je u džaku bačen niz liticu od strane vlasnika, a da mu nije ukazana pomoć.



Na osnovu Zakona o zaštiti i dobrobiti životinja, član 5 i stava 1, koji glasi:

„Lice koje povrijedi životinju mora joj pružiti pomoć, a ukoliko nije u mogućnosti da samo pruži pomoć, dužno je da obezbijedi pružanje pomoći životinji.“

U Crnoj Gori su česti udari pasa autom, a da počinitelj ne postupi kako zakon nalaže. Gotovo u svim slučajevima psi bivaju ostavljeni u lošem stanju nakon udara.



Čovjek koji je pucao u psa, osuđen je na 4 mjeseca, uslovno na godinu dana. Vlasnik psa je osuđen na 2 mjeseca, uslovno na godinu dana. Ovaj slučaj je medijski ispraćen i bio je pod pritiskom sa te strane, da nije bilo toga, vjerovatno ova kazna ne bi bila ovakva i pitanje je da li bi uopšte počinioci djela bili kažnjeni.



Prema Zakonu o uslovima i načinu držanja kućnih ljubimaca, članu 13 i stavu 6, koji glasi:

„Držalac kućnog ljubimca odgovoran je za život i dobrobit životinje, kao i za štetu koju ona može nanijeti drugim licima ili životinjama.”

Bez obzira na ovaj zakon, u Crnoj Gori postoji više slučajeva napada vlasničkih pasa, a da nadležni ograničavajući nisu reagovali po zakonu.



U Crnoj Gori se organizuju borbe pasa, a da pritom niko ne kontroliše te radnje. I često se dešava da vlasnik baci svog psa jer je izgubio borbu. Iako je ovo pitanje MUP-a, sa kojim se treba suočiti, nažalost, oni nikada ne reaguju na ovakve situacije.

Prema Zakonu o zaštiti dobrobiti životinja, članu 8 i stavu 6, koji glasi:

„Zabranjeno je:
6) obučavati životinje za borbe, organizovati borbe životinja ili borbe između životinja i ljudi, učestvovati u njima, posjećivati ih, oglašavati i organizovati kladenje i učestvovati u kladenju.”

Zakon o uslovima i načinu držanja ljubimaca, opisan je članom 4, koji glasi:

„Držalac kućnog ljubimca dužan je da postupa prema kućnom ljubimcu sa pažnjom dobrog domaćina i to da kućnom ljubimcu obezbijedi udoban smještaj, brigu i njegu u skladu sa vrstom, rasom, polom, starosti, kao i fizičkim i biološkim specifičnostima, osobinama u ponašanju kao i zdravstvenu zaštitu životinje.”

Član 5 glasi:

„Držalac kućnog ljubimca dužan je da obezbijedi dovoljnu količinu hrane, prostor za boravak i higijenske uslove života za kućnog ljubimca.”

U Crnoj Gori postoji veliki broj vlasnika koji ne drže svoje ljubimce u skladu sa ovim zakonom, a da niko nije kažnjen zbog toga.



Opštinsko sklonište za pse (azil)



Sklonište za pse u Nikšiću je otvoreno krajem oktobra 2015-te godine, s ciljem da se riješi problem pasa lutalica. Udaljeno je oko 20 km od grada, sa kapacitetom 50-60 pasa. Nalazi se u selu Brestice.

Smješteno je u kamenitom i brdovitom dijelu sela sa nepristupačnim prilazom. Do 2019-te godine 2.2 km puta do skloništa nije bilo asfaltirano. Sklonište je izgrađeno bez vodovodne instalacije, a takođe, postoje problemi i sa instalacijom struje.

Problem sa strujom datira još od osnivanja ovog skloništa, a ni danas nije riješen.



Sklonište za pse u Nikšiću nije izgrađeno po standardima koje propisi nalažu. U ovom skloništu nije bio predviđen slobodan prostor za pse, već samo boksevi i vez. U skloništu su radili neobučeni ljudi za taj posao, koji čak nijesu redovno ni dolazili na svoje radno mjesto, pa su psi bili zapušteni.

Psi nijesu dobijali redovan obrok, čak ni vode nijesu dobijali u dovoljnoj količini. Psi su hranjeni samo granulama koje nijesu bile najboljeg kvaliteta.

Veliki broj zdravih pasa je eutanaziran da bi se na taj način oslobodio prostor za nove pse sa ulice.

Na kraju 2017-te godine zaustavljeno je ubijanje pasa u ovom skloništu.



Krajem 2017-te godine „Nikšićko udruženje za zaštitu životinja” se uključilo u rad oko skloništa. Oni su sklonište zatekli u izuzetno lošem stanju. U tom trenutku kada su ušli u sklonište, zatekli su čak 103 psa, bilo je 13 pasa u jednom boksu. Psi su bili pomiješani, mušjaci i ženke, veliki i mali psi, agresivni i mirni psi, čak ni bolesni psi nijesu bili odvojeni.

Psi su bili neuhranjeni i toliko izgladnjeli da se desilo da psi u jednom boksu jedu drugog psa. Higijena je bila izuzetno loša, boksevi danima nijesu čišćeni. Psi su živjeli u nehumanim uslovima.

Ovo Udruženje uz pomoć volontera je počelo da pomaže psima u skloništu. Zahvaljujući stranom investitoru, *Network for Animals-NFA*, obezbijedena su dva rezervoara vode od 5000m³ i na taj način je riješen problem sa vodom. Takođe, ova organizacija je donirala oko 30 kućica za pse sa neophodnom izolacijom i zahvaljujući tome, boksevi su rasterećeni.

„Nikšićko udruženje za zaštitu životinja” sa malim brojem volontera je uspjelo da jedan dio pasa izvede iz bokseva i da ih smjesti u pansionate, a neke pse su i udomili. Psi su počeli da dobijaju redovan obrok, ali je održavanje higijene konstantno predstavljalo problem.

Do jula 2020-te godine, sklonište nije imalo svog veterinara. Psi nijesu bili veterinarski tretirani, nijesu bili vakcinisani, sterilisani i kastrirani. Nije se radilo na socijalizaciji pasa. Psi se nijesu udomljavali. Mnogi građani Nikšića i ne znaju da postoji ovo sklonište, pa samim tim i ne znaju da iz skloništa mogu udmiti psa. Štaviše, sklonište nije bilo otvoreno za posjetu građana.

Zakon koji se odnosi na postupanje sa izgubljenim i napuštenim kućnim ljubimcima, svojim članovima: 21, 22, 23, 24 i 25, jasno opisuje uslove koji moraju biti obezbijedjeni. Sklonište u Nikšiću, ne ispunjava uslove zakonom propisane, a opet je dobilo dozvolu za rad i kao takvo godinama funkcioniše.



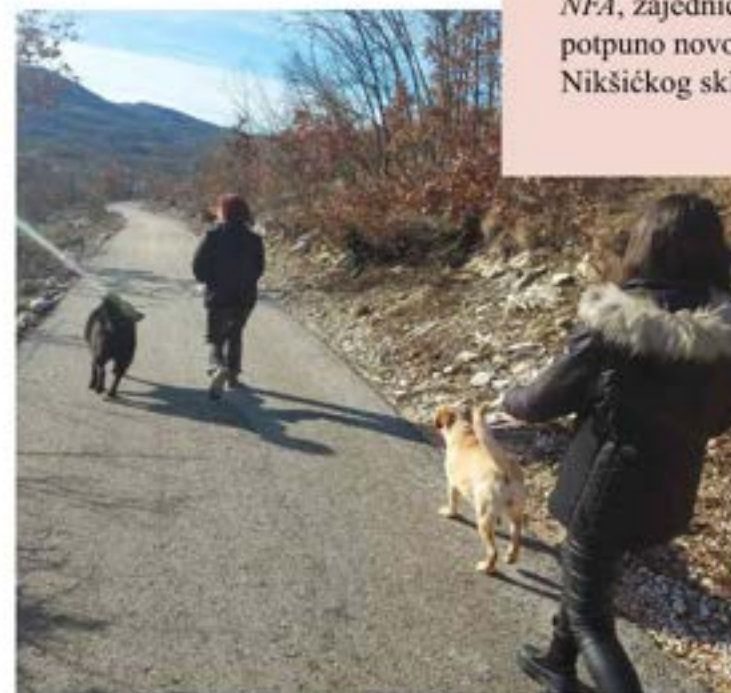
Od jula 2020-te godine, zahvaljujući *StrayCoCo* organizaciji, u Nikšićkom skloništu počinje više da se ulaže, uslovi za pse se polako popravljaju. Tim iz *Family Vet* ambulante je u saradnji sa *StrayCoCo Fondacijom* preuzeo brigu o psima u skloništu. Svi psi su veterinarski tretirani, vakcinisani, kastrirani i sterilisani, čipovani i zavedeni u registar. Radi se na poboljšanju prostora u kom psi borave, s ciljem da psi imaju prostor za igru i da ne budu zatočeni u boksevima sve vrijeme. Plan je, da se prostor u skloništu izravna, i da se napravi nekoliko zona.

StrayCoCo organizacija je donirala sredstva za izgradnju ograde za prve dvije zone koje su namijenjene za istrčavanje pasa, a koje su i završene.



Pored *StrayCoCo Fondacije* na poboljšanju uslova radi i *NFA* organizacija, koja će svojim donacijam pomoći oko podizanja ograde za treću zonu, koja će biti podijeljena na dva dijela, jedan dio je namijenjen za štence, a drugi za pse koji su do sada bili na vezu.

Napraviće se i peta zona, koja će predstavljati karantin, a nju će finansirati JKP Nikšić iz svog budžeta. Oko planiranja prostora i sređivanja unutrašnjeg dijela zona, uključeni su *Family Vet* tim i *Nikšićko udruženje za zaštitu životinja*.



Family Vet tim zajedno sa volonterima, svake subote posjećuje Nikšićko sklonište kako bi se brinuli o psima i šetali ih vani. Donedavno je ovo bio jedini dan kada su psi mogli izaći iz svog boksa ili se na trenutak osloboditi lanca.

Vremenski period od 6 mjeseci, otkad je *StrayCoCo* organizacija počela da pomaže oko skloništa, nije dovoljan da uslovi u skloništu postanu idealni, ali svakako jesu poboljšani i tek će biti.

StrayCoCo organizacija i *Family Vet* tim, kao i *Nikšićko udruženje za zaštitu životinja* u saradnji sa *NFA*, zajedničkim snagama rade na potpuno novom izgledu i funkciji Nikšićkog skloništa.

CNVR i Family Vet ambulanta Nikšić



CNVR (uhvati, steriliši, vakciniši, pusti)

Od marta 2020-te godine počela je saradnja između *Family Vet* tima i *StrayCoCo Fondacije*, koja od tada finansira sprovođenje CNVR projekta u ovom gradu.

Posao ovog tima predstavlja obično petodnevni program kroz koji svaki pas mora proći, a to je:

1. dan- dehelmintizacija
2. dan- operacija i vakcinacija protiv bjesnila
3. i 4. dan- oporavak i kvalitetna hrana
5. dan- otpuštanje



StrayCoCo Fondacija donira za štence vakcinaciju, za ulične pse novac za hranu, kao i sterilizaciju, odnosno kastraciju i vakcinu protiv bjesnila. Zahvaljujući *StrayCoCo* organizaciji i predanom radu *Family Vet* tima, koji je pored svojih svakodnevnih obaveza u ambulanti oko pacijenata, uspio da steriliše, odnosno kastrira čak 359 uličnih i udomljenih pasa. Svi ovi psi su prošli veterinarski pregled, vakcinisanje, čipovanje, sterilizaciju ili kastraciju.

Svaki ulični pas dobio je mindušu sa brojem, pa je jasno da je liječen i sterilisan ili kastriran. Princip CNVR-a je, da liječeni pas mora biti pušten na istu lokaciju sa koje je uhvaćen. U početku je bivši gradonačelnik Nikšića bojkotovao ovaj posao i uklanjao označene pse sa ulice.



Oni su više puta dovedeni u opštinsko sklonište i ponovo pušteni preko tima. Nakon jasnih protesta, da će program CNVR biti odmah zaustavljen ako psi budu sklonjeni, gradonačelnik je prihvatio koncept „Psi zajednice”.

Štenci bačeni kao smeće!

U Nikšiću se psi masovno odbacuju, a nerijetko i tek rođeni. *Family Vet* tim je spasio veliki broj odbačenih štenaca i pronašao udomitelje za njih, a za to ima podršku od *StrayCoCo Fondacije*. *StrayCoCo Fondacija* obezbjeđuje vakcine za sve napuštene štence.

Odbačeni štenci su pokazatelj da previše vlasnika pasa nije sterilisalo svoje ženke, već ih radije odbacuje ili ubija potomstvo. Dakle, što više štenaca ima, to je manje ljudi sterilisalo svoje ženke.

Štenci NE potiču od uličnih, već od vlasničkih pasa. Bačeni štenci su pokazatelj neodgovornog vlasništva nad psima, nesterilisane ženke koje nijesu pod kontrolom, nijesu na vezu i bez nadzora se slobodno kreću kroz dvorište gdje mogu ostvariti kontakt sa mužjacima.



Privremeni centar za oporavak-TTC Nikšić: TTC - StrayCoCo

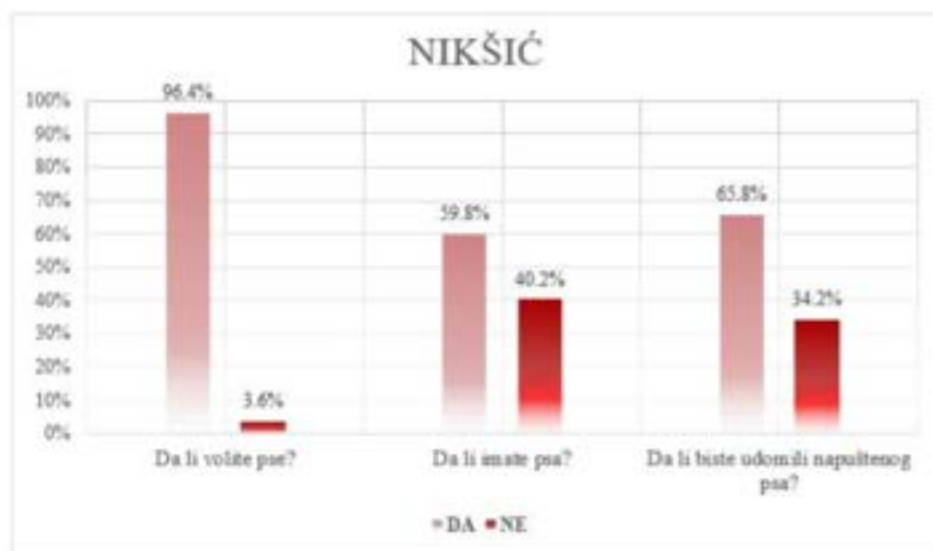
TTC je izgrađen u julu 2020-te godine kada je *StrayCoCo* organizacija započela projekat CNVR u Nikšiću. Za realizaciju ovoga projekta bilo je neophodno mjesto za boravak pasa do potpunog oporavka nakon sterilizacije, poslije čega se oni vraćaju na lokaciju sa koje su dovedeni. Prostor za izgradnju ovog centra je obezbijedio Srđan Todorović, dao je svoje zemljište, a od *StrayCoCo Fondacije* dobio je osnovnu materijalnu potporu.



Mjesto je osmišljeno kako bi se psima pružila adekvatna njega i briga, ali i prostor u kom bi se oni slobodno kretali tih 4-5 dana njihovog boravka tamo. *StrayCoCo Fondacija* je finansirala podizanje ograde i izgradnju 5 bokseva. Donirala je kontejner sa neophodnim uslovima za higijenu i toplotu, koji je namijenjen za oporavak pasa koji se tu smještaju odmah nakon operacije, a poslije jednog do dva dana kada su psi već stabilni, premještaju se u bokseve iz kojih mogu da izađu u slobodan prostor da trče i da se igraju. U ovom centru se takođe smještaju i psi koji imaju neki zdravstveni problem, pa im je potreban duži vremenski period za oporavak. *StrayCoCo Fondacija* donira novac za hranu za pse koji borave u ovom centru. Takođe, donirali su i vozilo koje služi za transport uličnih pasa, kao i za obilaženje skloništa u Bresticama.

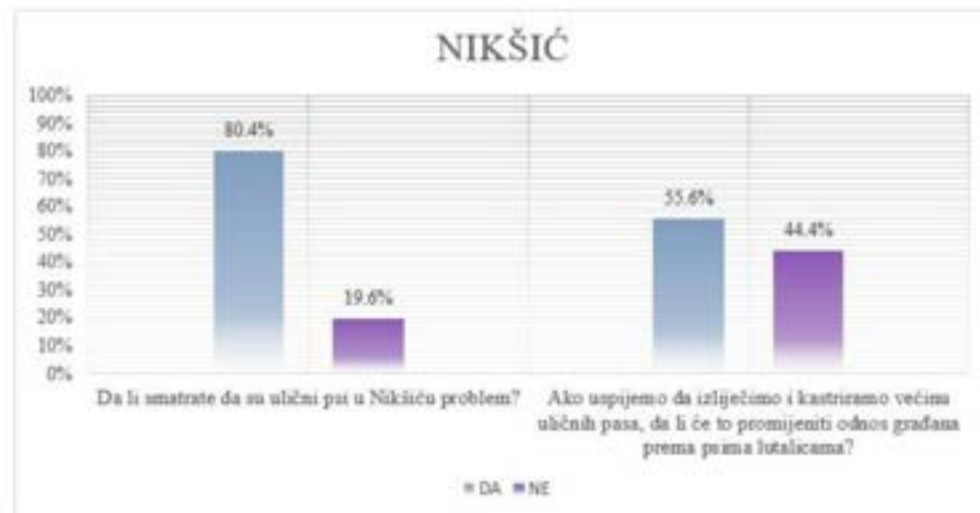
Mišljenje građana (anketa)

StrayCoCo je želio da sazna kako će građani Nikšića prihvatiti CNVR program, pa je započeo ispitivanje građana u sljedećim regionima: centar grada, prigradsko naselje- Kličevo, dva sela- Gornje Polje i Ožrinići. Građani su anketirani slučajnim odabirom. U svim regionima su anketirani mladi, građani srednjih godina i stariji građani, kao i oba pola.

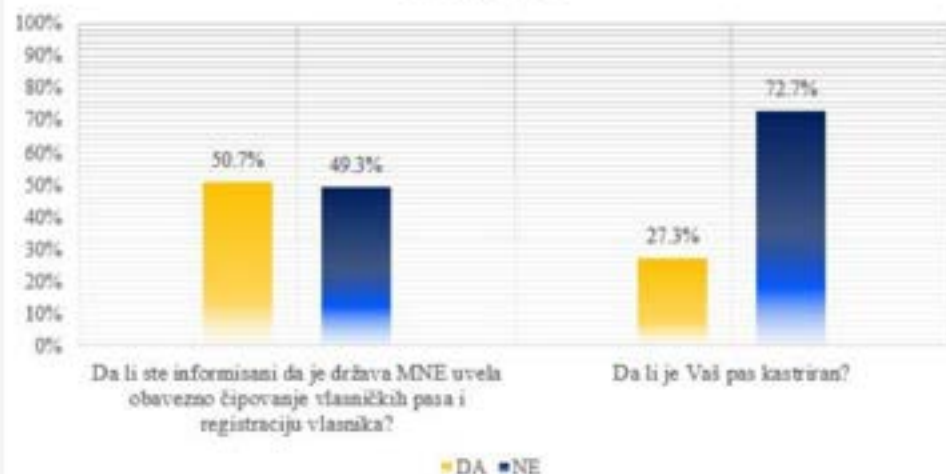


Na osnovu ankete koja je sprovedena u ovom gradu, gotovo svi vole pse i veliki broj građana bi udomio napuštenog psa. Ovo nam govori o iskrenosti građana Nikšića, jer Nikšićani obično ne udomljavaju napuštene pse u tolikom broju.

Građani smatraju da su ulični psi u Nikšiću problem, veći dio njih smatra da će se odnos građana promijeniti ako uspijemo da izliječimo i kastriramo većinu uličnih pasa. Ono što danas vidimo, jeste da se odnos građana prema psima na ulici već poboljšao, zahvaljujući programu *StrayCoCo* organizacije.



NIKŠIĆ



Na pitanje „Da li je dozvoljeno Vašem psu da slobodno luta po gradu?“, svi građani su odgovorili „NE“. Nažalost, to nije tačno, često vlasnički psi šetaju sami i lutaju gradom. Ovo je jedan takav primjer. Komentari su preuzeti sa društvene mreže Facebook. Sve ovo nam govori o (ne)odgovornom vlasništvu u Nikšiću.



Naši građani pod odgovornim vlasništvom smatraju da pas noć provodi u kući, a da danju ima potpuno pravo da skita ulicama. Takvi vlasnici obično smatraju svog psa izuzetno inteligentnim, pa mu se neće desiti nikakvo zlo.

Zato i imamo toliko broj trovanja vlasničkih pasa ili udara autom, pri čemu taj „vlasnički“ pas, automatski postaje pas lualica. Upravo zbog toga treba insistirati na čipovanju i držanju pasa u dvorištima, bez samostalnog šetanja ulicama.

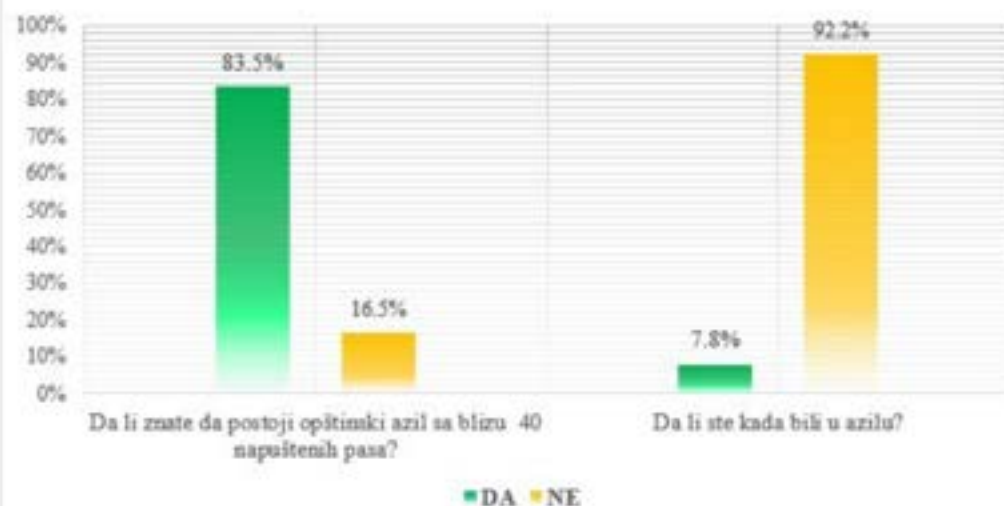
Na osnovu sprovedene ankete u Nikšiću, pokazalo se da bi čak 94.3% građana pružilo neki vid pomoći napuštenom psu.

Međutim, kad god je potrebna pomoć ili kada se prikupljaju donacije za liječenje pasa lualica, odaziv građana je neznatan.

Da li biste pružili neki vid pomoći napuštenom psu?



NIKŠIĆ



Na osnovu sprovedene ankete, čak 75.7% građana Nikšića misli da je rješenje problema pasa lutalica, upravo sklonište, a svega njih 7.8% je posjetilo sklonište za pse u ovom gradu.

Građani ne znaju kakvi su uslovi u ovom skloništu. I ne posjećuju sklonište da bi udomili psa, već nekog kupe.

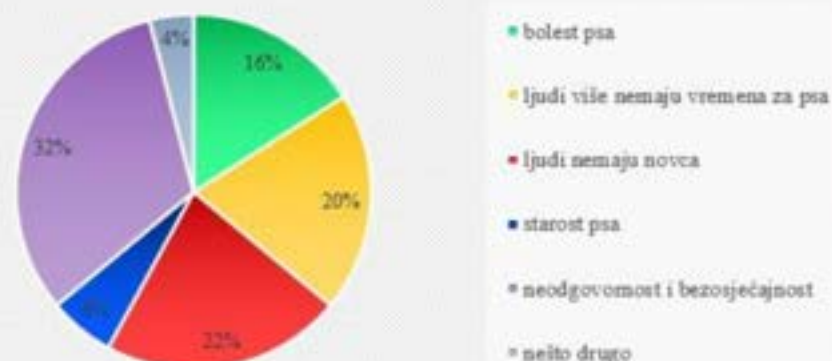
Da stalno gledate istog psa na istom mjestu kako čeka, pomislili biste:



Naši građani, njih oko 15% smatra da neko već brine o njemu, ali ih uopšte ne zanima šta pas sam radi napolju.

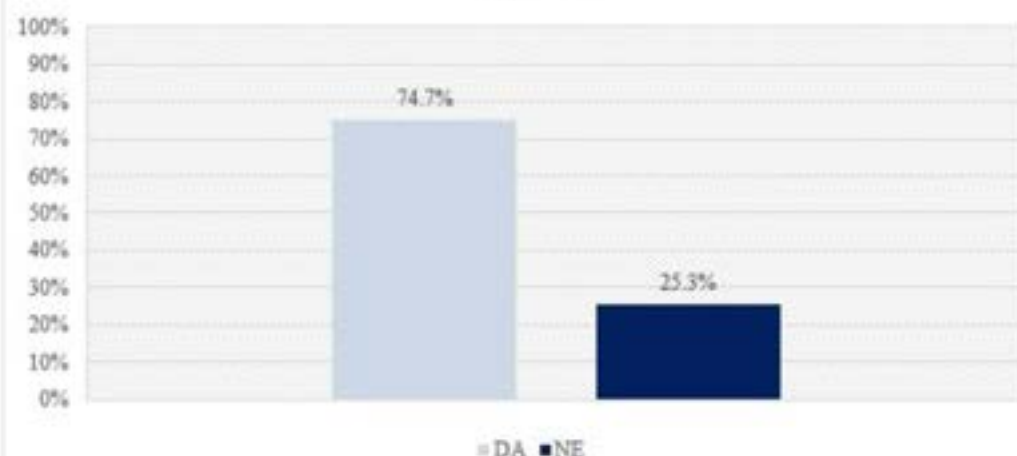
50% građana smatra da je napušten i nesrećan, ali ne i da mu treba pomoći.

Šta smatrate kao glavni razlog zbog čega ljudi ostavljaju pse?



Iako je, bar 32% građana, svjesno da pse najčešće ostavljaju, jer su vlasnici neodgovorni i bezosjećajni, ništa se ne mijenja povodom sprovođenja već postojećih kaznenih mjera. Naprotiv, građani smatraju da psi mogu preživjeti sami, što za ovu vrstu kućnih ljubimaca nije tačno.

Da li smatrate da psi mogu preživjeti ako ih vlasnici napuste?



Veliki procenat građana misli da psi mogu preživjeti sami na ulici ako ih vlasnici napuste, misle da će se već nekako snaći za hranu, da će ih neko nahraniti, a ne misle o drugim potrebama pasa, poput dehelmintizacije, vakcinacije, kastracije i veterinarske pomoći uopšteno.

Građani Nikšića ne razmišljaju o posljedicama koje će njihov postupak izazvati, ne uzimaju u obzir patnju napuštenog psa, pa se zato u ovom gradu psi i ostavljaju masovno.

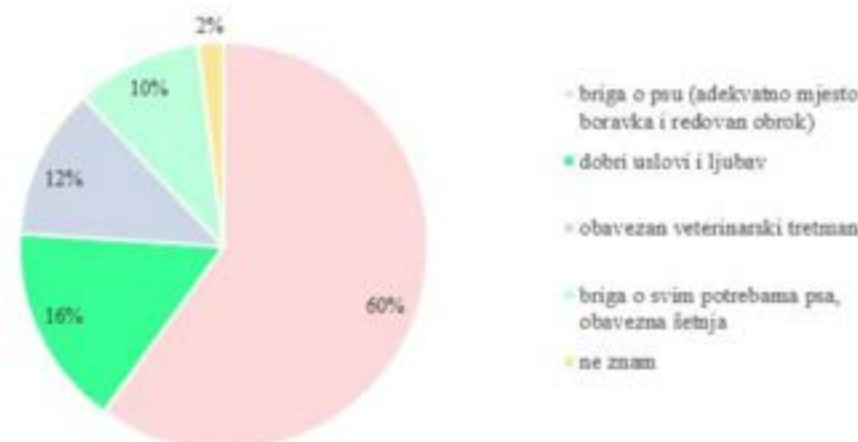
Čak 60% građana smatra da odgovorno vlasništvo podrazumijeva smještaj i hranu za psa, a samo njih 12% podrazumijeva obavezan veterinarski tretman, poput redovne dehelmintizacije, vakcinacije i sterilizacije- umjesto odbacivanja potomstva.

Da li znate da vlasnik može biti kažnjen ako pas nema odgovarajuću njegu i ako ga napusti?



Iako je većina građana informisana da postoji zakon kojim mogu biti kažnjeni zbog neodgovornog vlasništva, vlasnici pasa ne strahuju, jer su upućeni da se taj zakon kod nas još uvijek ne primjenjuje.

Šta Vi podrazumijevate pod odgovornim vlasništvom?



Život pasa lutalica u Nikšiću prije CNVR projekta

Nikšić je grad sa velikim brojem pasa lutalica, a da pritom opština nikada nije pokušala da nađe rješenje za građane i pse.

Pse koji borave u centru grada hrane radnici iz restorana, pekara i sličnih objekata. Takođe i volonteri hrane ulične pse. Međutim, masovno se psi ostavljaju u obližnjim selima i prigradskim naseljima.

Veliki broj pasa lutalica u tim oblastima predstavlja poseban problem, zato što o tim psima niko ne brine, a posljedica nedostatka hrane jeste povećana agresivnost pasa i napadi na stoku i živinu mještana.

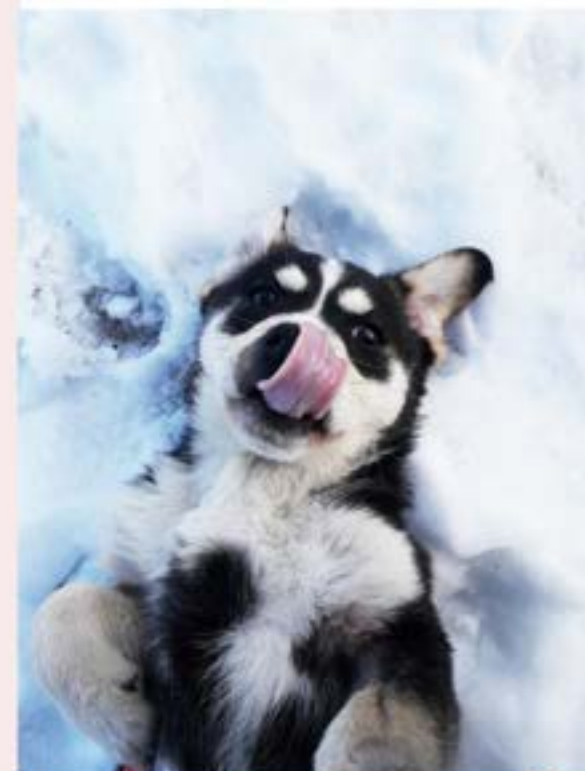
Psi se pretežno kreću u čoporu, pa osim napada na stoku, psi lutalice napadaju i vlasničke pse, a i same mještane.

Nebriga o psima lutalicama dvodi do njihove agresivnosti i napada, a odgovor građana na te napade je masovno trovanje i ubijanje pasa. Često psi sa vidnim kožnim oboljenjima bivaju maltretirani, udaraju ih šipkama, gađaju kamenjem, vezuju u kese i bacaju u vodu.

Ulični psi nijesu bili veterinarski tretirani, niti vakcinisani. Građani se plaše da bi im psi mogli prenijeti neku bolest, i to je jedan od razloga zbog kog građani nijesu dobronamjerno nastrojeni prema uličnim psima. Građani nijesu dovoljno edukovani o bolestima pasa, a mnogi nemaju empatiju.



Kako ulični psi nijesu bili sterilisani i kastrirani, to je dodatno otežavalo život pasa na ulici. Kada je neka ženka u tjeranju, tada nju prati čopor mužjaka, dolazi do sukoba pasa, psi postaju agresivniji, što izaziva dodatni strah kod građana. Život pasa lutalica posebno je težak tokom jeseni i zime, kada je vrijeme hladno i kada su obilne padavine u Nikšiću, a mnogi psi nemaju nikakav zaklon. Život pasa na ulicama je surov i nehuman.



Život uličnih pasa koji su prošli kroz CNVR

Situacija je počela da se mijenja u ljeto 2020-te godine, kada je *StrayCoCo* započeo svoj humani rad na smanjenu populacije pasa litalica zajedno sa *Family Vet* timom.

Svi ulični psi koji su prošli kroz projekat CNVR označeni su mindušom na uhu, što su građani primijetili. Mali broj građana zna šta tačno predstavlja ušna oznaka, ali svi pretpostavljaju da su psi prošli veterinarski pregled i da neko ima kontrolnu nad njima, tj. da su čipovni.

Ta činjenica polako mijenja mišljenje građana o uličnim psima. Oni ne gledaju na isti način pse sa mindušom na uhu kao što su prije. Sada znaju da su ti psi vakcinisani i bezopasni, pa im manje smetaju, ne strahuju da će im prenijeti neku bolest.

Jedan broj građana misli da su ti psi zaštićeni, pa ih ne smiju dirati. Mentalitet građana Nikšića je takav da oni ne vole ženke zato što se pare, ali znajući da su ženke sa ušnom oznakom sterilisane i da se ne mogu razmnožavati, promijenilo je mišljenje o tim psima. Znaajući da neće biti novog legla, građanima sada manje smetaju ulični psi.

Činjenica da su psi kastrirani, smanjila je agresivnost pasa u periodu tjeranja, psi su postali mirniji. Sada se psi ne kreću u tako velikom čoporu kao prije, pa je i strah kod građana od uličnih pasa sada manji.



Zahvaljujući ovom projektu, građani Nikšića sve više odlučuju da udome pse sa ušnom oznakom, jer znaju da su ti psi prošli čitav veterinarski tretman. Postoji više takvih primjera, gdje su građani samovoljno odlučili da udome nekog psa sa ulice.

Nadalje, *StrayCoCo* je obećao da će pomoći u budućim veterinarskim troškovima, ako neko udomi uličnog psa i ne kupi rasnog.

Projekat CNVR je mnogo pomogao uličnim psima, olakšao im život na ulici i počeo da mijenja mišljenje i odnos građana prema napuštenim psima.



Statistika

Sterilisani/kastrirani psi

Mjesec	Ženke	Mužjaci	Ukupno
jun	21	9	30
jul	38	35	73
avgust	28	9	37
septembar	56	20	76
oktobar	29	19	48
novembar	40	20	60
decembar	24	11	35

Ukupan broj sterilisanih/kastriranih pasa od prvog juna do 22-og decembra, je **359**.

Udomljeni psi preko StrayCoCo programa

Mjesec	Odrasli ulični psi	Odbačeni štenci
jun	1	11
jul	4	7
avgust	2	12
septembar	3	11
oktobar	2	14
novembar	5	9
decembar	7	19
	24	83

Ukupan broj udomljenih pasa od prvog juna do 22-og decembra, je **107**, od toga **24** odrasla ulična psa i **83** odbačena šteneta.

15 odraslih pasa je udomljeno iz Nikšićkog skloništa za pse i **1** štene, u vremenskom periodu od prvog juna do 22-og decembra.

Zaključak

CNVR program se se pokazao kao efikasna metoda za smanjenje populacije uličnih pasa u Nikšiću i jačanje modela „Psi zajednice“. Ali mora biti jasno, da samo CNVR program neće zaustaviti napuštanje pasa. Sve dok vlasnici pasa ne registruju svoje pse, sve dok vlasnički psi ne budu kastrirani, odbacivanje štenaca će nastaviti u Crnoj Gori. Postoji mnogo daljih koraka koje treba da preduzmu političari, koji su do sada ignorisali značaj bolesnih, starih i izgladnjelih pasa, za turistički razvoj i za siguran i srećan život sopstvenih građana.

Trenutno je CNVR program, koji promovise kontrolisanu populaciju pasa i udomljavanje sa ulice, mnogo bolje rješenje od drugih metoda, poput neuslovnih skloništa ili nehumane i neetičke eutanazije zdravih pasa. Skloništa postoje u nekim opštinama Crne Gore, takođe i u Nikšiću, ali je ovo samo privremeno rješenje. Da bi sklonište funkcionisalo kako treba, neophodno je raditi na konstantnom udomljavanju pasa. Nikšićko sklonište za pse ne funkcioniše kako bi trebalo, a psi na ulici barem imaju slobodu kretanja, a ujedno su ti psi kontrolisana populacija, jer o njima brinu građani, odnosno volonteri.



Sada kada neće biti nekontrolisanog razmnožavanja sve je mnogo lakše, pa je i odnos građana prema psima bolji. Već poslije šest mjeseci sprovođenja CNVR projekta u Nikšiću, vidi se promjena. Broj uličnih pasa se smanjio, jer je zahvaljujući veterinarskom tretmanu udomljeno više pasa. Napuštenih štenaca ima manje nego godinama unazad, štenci se i dalje okrutno odbacuju, ali se njihov broj smanjio u odnosu na prošlu godinu. Život pasa na ulici se poboljšao, primjećujemo da se mijenja odnos građana prema njima, ali još uvijek to nije na onom nivou na kojem bi zaista i trebalo.

Za samo pola godine sterilisano je 236 napuštenih ženki, ako se uzme u obzir činjenica da psi mogu imati dva legla godišnje, u prosjeku sa šest štenaca, CNVR program je spriječio da se rodi 2.832 neželjenih štenaca!

Građanima Nikšića najviše smetaju ženke i samo njih okrivljuju za povećanu populaciju uličnih pasa, a ne znaju koliki doprinos tome donese mušjaci. Jedan mušjak može da pari više ženki u periodu parenja. Oni su najčešći prenosioci polnih bolesti, najčešće veneričnih tumora, od kojih obolijevaju oba pola.

U ambulanti *Family Vet* je do sada liječeno nekoliko ženki koje su imale TVT (transmisibilni venerični tumor). Za njihovo liječenje korišćene su hemoterapije, liječenje je bilo uspješno, i sve to o trošku ove ambulante. Takve ženke zahtijevaju posebnu njegu, a što je gotovo nemoguće pružiti im, zato što su to ulični psi i njihovo mjesto boravka je ulica. Za takve pse se ne prikupljaju donacije, ne postoje adekvatni prostori gdje bi mogli biti privremeno smješteni, i niko ne pomaže takvim psima osim malog broja volontera i *Family Vet* ambulante. Zahvaljujući CNVR projektu, za šest mjeseci su kastrirana 123 mušjaka.

Ovaj projekat ne samo što je značajno smanjio reprodukciju pasa, već je podstakao građane da udomljavaju pse, a to su pretežno odbačeni štenci.

Zahvaljujući programu besplatne sterilizacije koja se sprovodi u Nikšiću, a koju obezbjeđuje *StrayCoCo Fondacija*, veliki broj pasa je udomljen. Ono što je bitno jeste da ovaj program ne važi samo za ulične pse, već i za pse koji su udomljeni sa ulice.

Potrebno je još vremena da bi ovaj projekat zaživio, zato što veliki dio građana ne zna da se ovaj projekat sprovodi u našem gradu i zato što još ima na stotine nesterilisanih pasa, posebno vlasničkih pasa. Mora se podići svijest javnosti, organizovanjem manjih grupa ljudi koje bi išle, naročito u prigradska naselja i seoska područja, kako bi građane informisali o ovom programu, koji bi ih edukovali i objasnili zašto je ovaj projekat dobar za ulične pse, i informisali ih o načinu zaštite pasa. Veoma je važna i kastracija vlasničkih pasa kojima je dozvoljeno slobodno lutanje! Mediji, naročito putem lokalnih televizijskih kanala, trebalo bi redovno da podstiču građane da sterilišu svoje ljubimce i da prestanu da ih napuštaju.



Moramo postati svjesni da CNVR program mijenja nabolje imidž grada Nikšića i da ulični psi sa ušnom oznakom, na neki način, postaju simbol ovoga grada. S druge strane, ovo je samo početak smanjenja populacije uličnih pasa. Mediji i vladajuće strukture na državnom i lokalnom nivou, moraju se više uključiti. Građane koji odbacuju svoje ljubimce, kažnjavati, i policiju uključiti u kontrolu! I najvažnije: Vlada Crne Gore treba da obaveže sve regione da usvoje CNVR program i obuče one veterinare koji bi ga sprovodili.

